

ПІДПРИЄМНИЦТВО

УДК 338.366.4

*В. М. Ячменьова**

ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ: СУТНІСТЬ ТА ФОРМИ ВІЯВУ

Вступ: Економічна стабільність в Україні дуже багатогранна та залежить від безлічі чинників як макроекономічних так і мікроекономічних. Формами вияву стабільності є: фінансова, валютна, політична, законодавча, стратегічна, інноваційна стабільності, які в сукупності формують загальну економічну стабільність. **Мета:** Розкрити сутність поняття економічна стабільність та визначити форми її вияву. **Методи:** Методи морфологічного, логічного та порівняльного аналізів. **Результати:** Розкрито сутність економічної стабільності промислового підприємства. Наведено класифікацію зовнішніх чинників, що впливають на рівень економічної стабільності підприємства. Надано характеристику чинникам зовнішнього та внутрішнього середовищ. **Висновки:** Встановлено форми вияву економічної стабільності за характером її протікання.

Ключові слова: економічна стабільність, чинники, форми прояву, характер протікання.

В. М. Ячменева

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СТАБИЛЬНОСТЬ: СУЩНОСТЬ И ФОРМЫ ПРОЯВЛЕНИЯ

Введение: Экономическая стабильность в Украине многогранна и зависит от многих факторов как макроэкономических так и микроэкономических. Формами проявления стабильности является: финансовая, валютная, политическая, законодательная, стратегическая, инновационная стабильности, которые в совокупности формируют общую экономическую стабильность. **Цель:** Раскрыть сущность понятия экономической стабильности и определить формы ее проявления. **Методы:** Методы морфологического, логического и сравнительного анализов. **Результаты:** Раскрыта сущность экономической стабильности промышленного предприятия. Приведена классификация внешних факторов, которые влияют на уровень экономической стабильности предприятия. Предоставлена характеристика факторов внешней и внутренней сред. **Выводы:** Установлены формы проявления экономической стабильности по характеру их протекания.

Ключевые слова: экономическая стабильность, факторы, формы проявления, характер протекания.

V. M. Yachmeneva

ECONOMIC STABILITY: ESSENCE AND FORMS OF ITS REALIZATION

Background: Economic stability in Ukraine is a many-sided phenomenon and depends on both macro-economic and micro-economic factors. The forms of its realization are the following: financial stability, currency exchange ratio stability, political stability, legislative stability, strategic stability and innovative stability which form general economic stability as a whole. **Aims and Objectives:** To reveal the essence of the concept of economic stability and to define forms of its realization. **Methods:** Methods of morphological, logical and comparative analyses. **Results:** Essence of economic stability of an industrial enterprise has been revealed. Classification of external factors which influence the level of economic stability of an enterprise has been presented. Description of factors of external and internal environments has been given. **Conclusions:** The forms of realization of economic stability have been described according to the mode of their operation.

Keywords: economic stability, factors, forms of realization, mode of operation.

Постановка проблеми. Економічна стабільність є запорукою успіху соціального благополуччя українських громадян. Економічна стабільність в Україні дуже багатогранна та залежить від великої кількості чинників як макроекономі-

* Ячменьова В. М. – доктор економічних наук, професор, завідувача кафедрою менеджмент Національної академії природоохоронного та курортного будівництва, м. Сімферополь, Україна.

Yachmeneva V. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of Management Department, The National academy of environmental protection and resort development, Simferopol, Ukraine.

чних, так і мікроекономічних. Ми спостерігаємо різні форми прояву часткових випадків стабільності, якими є: фінансова, валютна, політична, законодавча, стратегічна, інноваційна, які в сукупності формують загальну економічну стабільність національної економіки та визначають її напрями розвитку.

Розвиток промисловості, підприємництва сприяє формуванню нових робочих місць, результатом чого є підвищення зайнятості населення. Наслідками економічної стабільності на рівні держави, регіону чи соціально-економічної системи в цілому виступають: підвищення конкурентоспроможності української продукції, отримання українськими підприємствами стабільного прибутку, збільшення податкових надходжень до державного бюджету, рівень реальної заробітної плати та соціальних виплат і т.п.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні поняття економічної стабільності міцно увійшло в економічну практику підприємств, проте воно ще не має однозначної інтерпретації. Вивченню економічної стабільності як об'єкта дослідження присвячені праці О.В. Арєф'євої [1], Г.Б. Клейнера, В.Л. Тамбовцева, Р.М. Качалова [3], С.В. Мочерного, Л.М. Вороновича [2], Н.Л. Любченко [4], Ю.М. Пахомова [6], В.М. Геєця [7], Є. Сухіна [4], О. Шубровської [5]. Але сьогодні ми стикаємося з проблемою сутності економічної стабільності та форм її прояву, які не достатньо висвітлені у сучасних дослідженнях.

Мета статті. Розкрити сутність поняття економічна стабільність та визначити форми її прояву.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні економічну стабільність у більшості випадків ототожнюють з рівновагою. Однозначно визначити стабільність за змістом дуже важко, адже багато вчених визначають її за різними напрямками в системах різного порядку. Так, в дослідженнях ми стикаємося з інвестиційною стабільністю, фінансовою, екологічною, інформаційною, ресурсною, кадровою тощо, всі вони виступають частковим випадком економічної стабільності. Що стосується систем різного порядку, то дослідження проводяться як на світовому рівні, так і на рівні держави, регіону, підприємства, при цьому визначається їхня взаємоузгодженість та взаємозалежність.

Термін «стабільність» (лат. *stabilis*) запозичений з природничих наук, де він означає стійкий стан, здатність до тривалого існування, збереження в часі. На практиці точність його визначення досягається завдяки виділенню окремих видів стабільності. Ця категорія потребує ретельної градації, оскільки у економічній літературі існує багато думок щодо її застосування. Стабільність асоціюється з порядком, незмінністю, рівновагою, стійким функціонуванням тощо. Цей термін використовується для опису стану системи, її структури і окремих елементів або підсистем, процесів та відносин. Прикладами практичного застосування цієї категорії можуть бути такі: стабільність економіки, динамічна стабільність, стабільність господарства, стабільність компанії, макроекономічна стабільність, стабільність курсу валют, стабільність регуляторної системи, стабільність роботи обладнання, стабільність роботи підприємства, управління стабільністю, стабільність структури, стабільність процесів, стабільність зовнішнього середовища, стабільність внутрішнього середовища тощо [2].

Економічна стабільність має глибокі історичні корні. Починаючи з меркантилістів та технократів, які визначили, що запорукою економічної стабільності є торгівля та виробництво; далі фізіократів, що вважали джерелом стабільності природні багатства, започаткована теорія стабільності. А. Сміт визначив, що стабільність утворюється у всіх сферах економіки без винятку. На його думку причини, що порушують економічну стабільність, можуть бути як об'єктивними, так і суб'єктивними, а саме: війна, лійна нації, уряд. Жан-Батист Сей досліджував економічну стабільність на рівні держави та визначив її як стан економіки, за умов

якої забезпечується збалансоване споживання та дотримання принципів економічного лібералізму. На його думку, стабільність – це не тільки рівновага, але й механізм, що забезпечує такий стан системи. У свій час К. Маркс намагався побудувати теоретичну модель стабільного та сталого суспільства через дослідження сутності економічних криз.

Економісти-класики сформували основу теорії стабільності, сформулювавши низку фундаментальних принципів, які є актуальними і сьогодні, до таких можна віднести:

запорукою стабільності є рівновага економічної системи (рівновага попиту та пропозицій, закон убуючої віддачі, кейнсіанська модель доходів та витрат, монетаристська модель ринкової рівноваги тощо);

стан стабільності, як і рівноваги, не може бути постійним явищем, він періодично змінюється на нестабільний стан;

існує низка дестабілізуючих чинників, які за тим чи іншим ступенем впливають на стабільність економіки.

Стабільність системи будь-якого порядку є самостійним теоретичним об'єктом дослідження. Це поняття описує стан системи на певний момент часу, а показник «рівень стабільності системи» говорить про її рухливість та визначає рівень змін. Стабільність забезпечує наявність сукупності властивостей та стійких відносин об'єкта дослідження, або сукупності характеристик, які мають місце у системі у даний момент.

Економічна стабільність – це результуюча характеристика, а її показником виступає рівень економічної стабільності. В процесі підприємницької діяльності можливими є негативні наслідки нетривалого характеру, хоча вони через певний проміжок часу можуть стати каталізаторами стабілізації та створення потужних передумов стабільного розвитку. Це може відбуватися, наприклад, у випадку розширення видів діяльності, коли зростає комерційний ризик, знижуються економічні показники (обсяг прибутку, дивіденди) та тимчасово погіршується фінансова стійкість. Такі ж наслідки можуть виникати при поглибленні спеціалізації, скороченні підрозділів, продажу зайвих основних та оборотних засобів. Якщо ж протягом тривалого часу економічні показники поступово знижуються, а стабілізація не настає, то говорити про стабільний характер підприємницької діяльності зарано.

Економічна стабільність господарюючого суб'єкта забезпечується єдиною системою заходів організаційно-правового, технічного та економічного характеру, адекватною загрозам його економічним інтересам в межах діючого законодавчого простору. Для отримання позитивного кінцевого результату у забезпеченні стабільності, підприємство використовує сукупність ресурсів: капітал, персонал, інформацію, техніку та обладнання, а також юридичні права на самостійність у виборі та досягненні цілей свого бізнесу.

Чинники, що впливають на рівень стабільності економічної системи, мають різні середовище та природу виникнення, а саме зовнішнє та внутрішнє. Зовнішнє середовище має свої ознаки та характеристики; за класичним описом до чинників зовнішнього середовища ми відносимо: політику держави, соціально-економічні відносини, законодавчо-правовий простір, конкурентне середовище, інвестиційний клімат та форс-мажор. За суттю їх можна представити як:

політику держави, що підтримує та забезпечує тенденції та динаміку розвитку національної економіки, встановлює пріоритети щодо напрямів її розвитку, визначає характер зовнішньоекономічних відносин з іншими державами та забезпечує рівень економічної безпеки;

соціально-економічні відносини формуються на засадах соціальної захищеності суспільства, рівня та якості економічного розвитку держави, гуманізації та соціалізації соціально-економічних процесів, демократизації суспільства;

законодавчо-правовий простір є сукупністю законів, підзаконних актів, наказів та ратифікованих міжнародних резолюцій, які визначають правила та межі поведень державного управління, регіональної політики, права та обов'язки органів самоврядування, соціальну та юридичну відповідальність підприємництва перед суспільством;

конкурентне середовище регулюється антимонопольним комітетом, з метою запобігання неправовим діям суб'єктів ринку, уникнення концентрації будь-якої діяльності в руках однієї особи чи групи осіб; встановлення правил входу до ринку чи виходу з нього, що не суперечать міжнародним правилам вільної торгівлі, тощо;

інвестиційний клімат формується в державі за безпосередньої участі уряду та органів самоврядування, має певні ознаки та індикатори, що визначаються міжнародними організаціями та фондовими біржами;

форс-мажор, важкопрогнозований чинник, має характерні риси, залежить від рівня економічного розвитку держави, якості життя населення та має таку природу як: екологічний, природно-кліматичний, фінансовий, соціальний, юридичний, ресурсний тощо, за своєю сутністю він є обмежувальним чинником, адже після його настання ми у більшості випадків визначаємо масштаби та глибину наслідків.

Чинники зовнішнього середовища, що наведено в [1, 2, 6], згруповано за такими ознаками (табл. 1).

Внутрішні чинники є результатом причинно-наслідкових зв'язків між чинниками зовнішнього середовища та діяльністю суб'єкта ринкової економіки. Частіше за все ми їх визначаємо за підсистемами підприємства, а саме: управлінських, фінансові, маркетингові, кадрові, виробничі.

Таблиця 1

Класифікація чинників зовнішнього середовища

Класифікаційна ознака	Групи чинників
За способом впливу	чинники прямого впливу (чинники мікрорівня) чинники непрямого впливу (чинники макrorівня)
За можливістю контролю та управління	керовані чинники некеровані чинники
За можливістю прогнозування	прогнозовані чинники непрогнозовані чинники
За характером	економічні, політичні, технологічні, соціально-культурні, демографічні, екологічні тощо
За необхідністю адаптації	чинники, що ігноруються чинники, що враховуються чинники примусового характеру
За тривалістю дії	чинники разового впливу чинники періодичного впливу чинники постійного впливу
За способом формування	чинники, що формуються внаслідок минулих подій компліментарні чинники синергетичні чинники
За формою прояву	агресивні чинники поступові чинники очікувані чинники раптові чинники

В деяких дослідженнях наголошують на інвестиційних, інноваційних, організаційних та інших чинниках, хоча вони за своєю суттю є частковими випадками фінансової та управлінської підсистем, але, якщо цього потребує дослідження, то таке виокремлення може бути виправданим.

Чинники макро- та мікрорівнів, що впливають на рівень економічної стабільності, можуть бути представлені у такому вигляді (рис. 1).

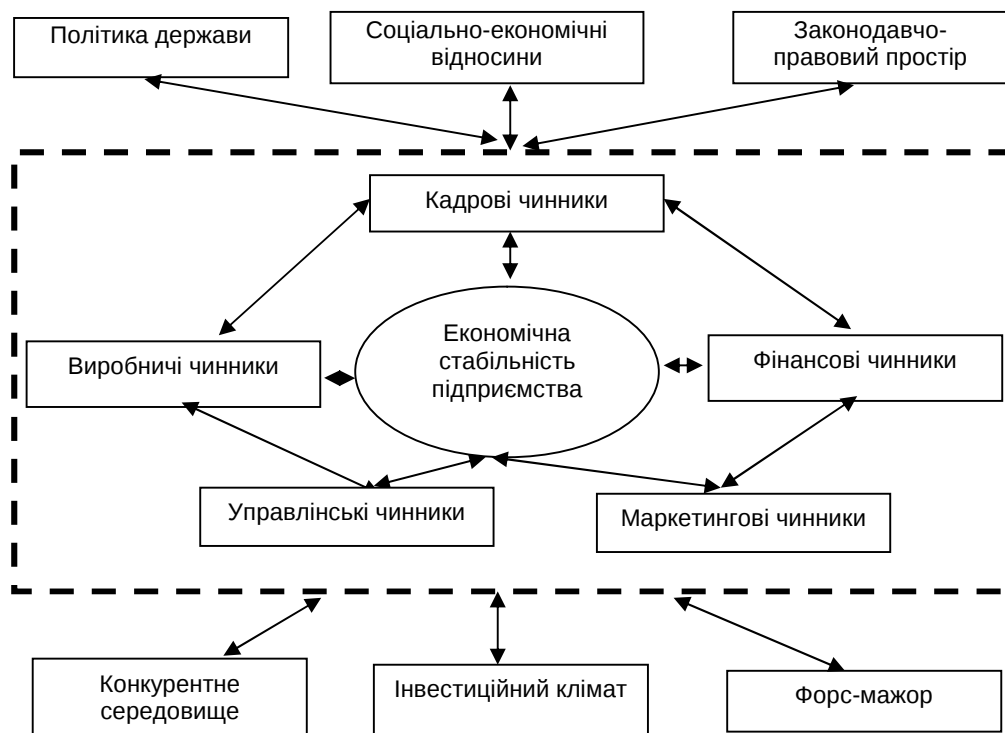

Рис. 1. Чинники, що впливають на рівень економічної стабільності підприємств

Тачим чином, можна зробити висновки щодо сутності економічної стабільності:

по-перше, поняття запозичено з природничих наук, де воно означає стійкий стан, здатність до тривалого існування, збереження в часі;

по-друге, на практиці точність визначення поняття досягається завдяки виділенню окремих видів стабільності, адже поняття потребує ретельної градації, через те, що у економічній літературі існує багато думок щодо його застосування;

по-третє, стабільність асоціюється з порядком, незмінністю, рівновагою, стійким функціонуванням та використовується для опису стану системи, її структури і окремих елементів або підсистем, процесів та відносин;

по-четверте, економічна стабільність забезпечується єдиною системою заходів організаційно-правового, технічного та економічного характеру, адекватною загрозам його економічним інтересами в межах діючого законодавчого простору.

Форми вияву залежать від мети:

економічна стабільність, що прогресує, є запорукою позитивних змін в діяльності підприємства, означає зростання;

економічна стабільність, що регресує, є руйнівною і не має перспектив;

консервативну економічну стабільність називають соціальною стабільністю, адже вона дотримується звичних форм та ситуацій в діяльності та «сторониться» ринкових змін;

застійна економічна стабільність приречена до занепаду, адже не визнає ринкових змін.

Література

1. Ареф'єва О.В. Оцінка рівня економічної стійкості підприємств сфери послуг / О. В. Ареф'єва, Д. М. Городинська // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — № 6. — С. 106-111.
2. Економічна енциклопедія: у 3 т. / [за ред. С. В. Мочерного, Л.М. Вороновича]. — К.: Академія, 2000. — Т. 1. — 864 с. — Т. 2. — 2001. — 848 с. — Т. 3. — 2002. — 952 с.
3. Клейнер Г. Б. Предприятие в нестабильной экономической среде. Риски, стратегии, безопасность / Г. Б. Клейнер, В. Л. Тамбовцев, Р. М. Качалов. — М.: Экономика, 1997. — 288 с.
4. Любченко Н. Л. Механізм забезпечення економічної стабільності промислових підприємств: втореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 — «Економіка та управління підприємствами» (за видами економічної діяльності) / Н. Л. Любченко. — Хмельницький, 2010. — 22 с.
5. Шубровська О. Сталий економічний розвиток: поняття і напрям досліджень / О. Шубровська // Економіка України. — 2005. — № 1. — С. 36-42.
6. Пахомов Ю. М. Основні завдання формування посткризової моделі розвитку економіки України / Ю. М. Пахомов // Економічний часопис-XXI. — 2010. — №1-2. — С. 3-6.
7. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / Валерій Михайлович Геєць. — К.: НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2009. — 864 с.

References

1. Arefieva O.V., Horodynska D.M. *Actual Problems of Economics*, 2006, no. 6. pp. 106-111.
2. *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic encyclopedia]: v 3 t. Ed. by S.V. Mochernyy, L.M. Voronovych]. Kyiv: Akademiia, 2000. Vol. 1. 864 p.; Vol. 2. (2001), 848 p.; Vol. 3. (2002), 952 p.
3. Kleyner G.B., Tambovtsev V.L., Kachalov R.M. *Predpriyatiye v nestabilnoy ekonomicheskoy srede. Riski, strategii, bezopasnost* [The enterprise in a challenging economic environment. Risks, strategy, security]. Moscow: Ekonomika, 1997. 288 p.
4. Lyubchenko N.L. *Mekhanizm zabezpechennia ekonomichnoi stabilnosti promyslovykh pidpriemstv* [Mechanism to ensure the economic stability of the industrial enterprises]: Abstract of dissertation for the degree of candidate of economic sciences. Khmelnytsky, 2010. 22 p.
5. Shubrovska O. *Ekonomika Ukrainy*. 2005, no. 1, pp. 36-42.
6. Pakhomov Yu.M. *Ekonomichnyy chasopys-XXI*, 2010, no. 1-2, pp. 3-6.
7. Heyets V. M. *Suspilstvo, derzhava, ekonomika: fenomenolohiia vzaiemodii ta rozvytku* [Society, state, economy: phenomenology interaction and development]. Kyiv: NAN Ukrainy; In-t ekon. ta prohnz. NAN Ukrainy, 2009. 864 p.

© В. М. Ячменьова, 2012

Рецензент

д.е.н., проф. В. М. Даніч

Reviewer

V.M. Danich
Doctor of Economic Sciences, Professor
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Luhansk, Ukraine